

Otizm Engelli Çocuklarda Beden Eğitimi ve Sporun Sosyalleşme Düzeylerine Etkisi

Ahmet Şirinkan¹, Vahdet Alaeddinoğlu²

Özet

Otizm spektrum, genetiksel ve çevresel etmenlerin etkileşimi sonucunda sosyo-iletişimsel yetersizliklerden dolayı ortaya çıkan bozukluğa bağlı farklılıktır. Bu farklılık sosyal yaşama uyumdan iş yaşamına kadar birçok alanı etkilemektedir. Bundan dolayı otizm spektrum bozukluğuna (OSB) sahip olan bireylerin birçok alanda karşılaştıkları güçlüklerin en aza indirilmesi ve yaşamlarından doyum almasını sağlamak için araştırmalar devam etmektedir. OSB semptomları belirgin olarak yaşamın ilk yıllarında ortaya çıkmakla birlikte kısıtlı ilgi, tekrar eden davranışlar, sosyal iletişim becerilerinde zayıflıklar, konuşma güçlükleri ve zayıf motor becerileridir. Motor beceriler hem sosyal uyumu hem de yaşam kalitesini etkilemektedir. Bu yüzden otizme sahip olan bireylerin motorsal davranışlarının desteklenmesi büyük önem arz etmektedir. Dayanıklılık, kuvvet ve sürat temel motorik özellikleri oluştururlar. Esneklik ve beceri ise tamamlayıcı motorik özelliklerdir. Birey hareket kalitesini ve hareket sağlığını geliştirebilmek için fiziksel gereksinimlere ihtiyaç duyar. İşte bu noktada Yüzme sporu birçok kas gruplarını çalıştırarak ve bireyin gelişimine etki ederek özel spor branşları arasında yerini alır. Ayrıca yüzme bireye gelişim, olgunlaşma ve adaptasyon gibi süreçler de katkıda bulunur. Antropometrik ölçümler ise; kişinin ağırlığını, vücut ölçülerini, gücünü ve hareket sınırlarını belirli noktaları esas alarak yapılan saptamalardır.

1. Giriş

Bu çalışmanın temel amacı, otizm engelli çocuklar üzerinde beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine olan etkisini kapsamlı bir şekilde incelemektir. Bu incelemenin en önemli hedeflerinden biri, bu konuda var

1 Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü, <https://0000-0002-9642-9842, asirinkan@atauni.edu.tr>

2 Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Horasan Meslek Yüksekokulu, <https://orcid.org/0000-0001-8432-0105 v.alaeddinoglu@atauni.edu.tr>

olan bilgilere önemli katkılarda bulunarak, otizmlı çocukların toplumsal yaşama entegrasyonlarının artırılmasına yönelik yeni perspektifler sunmaktır. Otizm spektrum bozukluğu bulunan çocukların fiziksel aktivitelere katılım oranlarının, onların sosyal becerilerinin gelişimi ve genel yaşam kaliteleri üzerindeki olumlu etkilerini detaylı bir şekilde araştırmak, bu çalışmanın odak noktalarından biridir. Bu süreçte, beden eğitimiyle birlikte sporun sunduğu faydalar, bireylerin sosyal etkileşimlerini geliştirme konusundaki katkıları net bir biçimde ortaya konulacaktır. Araştırmada, otizm spektrum bozukluğu bulunan çocukların spor ve fiziksel aktivitelere katılım oranlarının artırılmasının onların sosyal becerilerini nasıl geliştirdiğine dair derinlemesine bir inceleme yapmak hedeflenmektedir. Bu kapsamda, çocukların sosyal etkileşimlerinin hangi boyutlarda olumlu hale geldiği ile birlikte, yaşam kalitelerinin artmasına nasıl katkıda bulunup bulunmadığı da araştırma sürecinin önemli bileşenleri arasında değerlendirilecektir. Bu bağlamda, elde edilen çalışmaların sonuçları hem çocuklar hem de aileleri için büyük bir fark yaratma potansiyeline sahip olacaktır. Özellikle bu çocukların topluma entegrasyonlarını kolaylaştırma yönünde önemli adımlar atılmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu araştırma, alanında yapılacak daha fazla çalışmalara zemin hazırlamak adına çok önemli verilere ulaşmayı hedeflemektedir ve bu doğrultuda elde edilen bilgiler, otizmlı çocukların ve ailelerinin desteklenmesi hususunda önemli uygulamalara ışık tutabilir. (Sungu et al.2023) (Çoban, 2024) (Taşkesen, 2022)(Kızılkaya, 2021) (Mumcu, 2023)(ERBAŞ et al.)(Bayburtlu, 2024)(Öncel, 2024)(Cengil, 2022)

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

2. Otizm ve Otizm Spektrum Bozukluğu

Otizm, genel olarak çocukluk döneminde başlamasıyla bilinen ve bireylerin gelişim süreçlerini önemli ölçüde etkileyen karmaşık bir nörogelişimsel bozukluk olarak tanımlanmaktadır. Bu durum, genetik faktörlerin yanı sıra çevresel etkenlerin de etkileşimi sonucunda ortaya çıkan bir spektrum bozukluğu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin sosyal etkileşim yetenekleri, iletişim becerileri, gözlemlenen tekrarlayıcı davranışları ve sınırlı ilgi alanlarıyla belirginleşen otizm, oldukça geniş, çeşitli ve karmaşık bir çerçeveye sahiptir. Ancak, her bir birey bu durumu kendi yaşamında farklı şekillerde deneyimleyebilmektedir; çünkü otizm, kişiye özgü semptomlar ve karşılaşılan zorlukların çeşitliliği ile kendini ifade etme yeteneğine sahip geniş ve kapsamlı bir spektrum sunmaktadır. Otizmin belirtileri, farklı semptom grupları ve çeşitli seviyelerde kendini gösterdiği için, dolayısıyla her bireyin karşılaştığı zorluklar da değişiklik göstermekte ve bu durum,

otizmin karmaşık ve çok boyutlu doğasını daha kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır. Otizm spektrum bozukluğu, bireylerin yaşamlarının pek çok alanında önemli etkiler yaratma potansiyeline sahip bir durum olarak öne çıkarken; bu durum, özellikle gözlemlenen belirli davranış kalıpları ve sosyal etkileşimdeki zorluklar nedeniyle daha belirgin hale gelmektedir. Bazı bireyler, otizm belirtilerinin daha hafif ve yönetilebilir şekillerde yaşandığı bir deneyim ile karşı karşıya kalırken, diğerleri çok daha ciddi ve zorlu sorunlarla baş etmek zorunda kalabilmektedir. Bu bağlamda, her bireyin kişisel ihtiyaçları ile gereksinimleri son derece değişken ve özelleşmiş bir yapıda olmaktadır. Bu karmaşık, çok yönlü ve çok katmanlı durumu, aileler, eğitimciler ve sağlık profesyonelleri için dikkate alınması gereken önemli ve zorlayıcı bir konu olarak görmek mümkündür. Çünkü her birey için uygun destek ve müdahale yollarının titizlikle belirlenmesi büyük bir gerekliliği beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, bu bireylerin kendine özgü ihtiyaçlarına uygun çözümler geliştirilmesi, profesyonellerin ve ailelerin dikkate alması gereken son derece önemli bir sorumluluk ve görev haline gelmektedir. Bu süreçte, ailelerin, eğitimcilerin ve uzmanların ortaklaşa çaba göstermeleri, bireylerin toplumsal hayata daha sağlıklı bir şekilde entegre olabilmeleri için büyük bir önem taşımaktadır. Eğitim sürecinin yanı sıra sosyal destek mekanizmalarının da geliştirilmesi, bireylerin daha az zorlukla karşılaşarak hayatlarını daha sağlıklı bir şekilde sürdürebilmeleri açısından kritik bir öneme sahip olmaktadır. Dolayısıyla, toplumun her kesiminin bu konuya duyarlılık göstermesi ve bireylerin ihtiyaçlarına göre uygun yollarla desteklenmesi, otizm spektrum bozukluğu yaşayan bireylerin hayat kalitesini artırmada büyük bir değer taşımaktadır. (Yıldırım, 2022) (Akdoğan, 2021) (Ergin, 2022) (Anlagen, 2021) (Türkçüer & Özcan, 2021)(Gökarslan and Duman2023)(Öz, 2021)(ERBAŞ et al.)(Fakazlı et al.2021)

2.1. Otizm Nedir?

Otizm, beynin normal gelişimini engelleyen son derece karmaşık bir nörogelişimsel bozukluktur. Bu durum, birçok farklı alanda kendini gösteren belirtilerle doludur ve bu belirtiler bireyden bireye değişiklik gösterebilir. Özellikle sosyal etkileşim, iletişim becerileri ve sınırlı ilgi alanları, bu bozukluğun en belirgin ve dikkate değer özellikleri arasında yer alır. Otizmlili bireyler, sosyal durumlarda jestler ve mimiklerin anlamlarını kavrayabilmekte, diğer insanlarla ortak bir iletişim kurabilmek konusunda çok ciddi zorluklar yaşayabilirler. Bu bağlamda, sosyal kuralların algılanması, farklı ifadelerin anlaşılması ve belirli sosyal normların benimsenmesi açısından da zaman zaman geri planda kalabilirler, bu da sosyal hayatlarını zorlaştırmaktadır. Başka bir önemli noktada, bu bireylerin göz teması kurma konusunda

karşılaşılabilecekleri güçlüklerdir; çünkü bu durum, sosyal etkileşim kurma yeteneklerini daha da olumsuz bir şekilde etkileyebilir ve iletişimde daha fazla engel oluşturabilir.

Ayrıca, duyuusal uyarılara karşı gösterdikleri aşırı hassasiyet de son derece önemli bir konudur. Bu hassasiyet, günlük yaşamlarında karşılaşılabilecekleri çeşitli durumların üstesinden gelmelerini büyük ölçüde zorlaştırır. Sesler, dokular veya ışıklar gibi sıradan uyaranlar, otizimli bireyler için oldukça rahatsız edici ve tahammül edilemez hale gelebilir. Örneğin, yüksek sesli ortamlarda bulunmak ya da belirli dokulardaki kıyafetler giymek, onlara büyük bir rahatsızlık verebilir. Tüm bu etkenler, otizimli bireylerin sosyal etkileşimlerini ve iletişimlerini ciddi anlamda olumsuz yönde etkiliyor ve dolayısıyla onların toplumsal yaşama uyum sağlamalarını güçleştiriyor. Bu nedenle, otizimli bireylerin desteklenmesi süreci son derece kritik bir önem taşımaktadır ve bu destek sağlanmadığında, bireylerin gelişim süreçleri olumsuz etkilenebilir. Onlara sağlanan bu destek, yaşam kalitelerini artırmalarına ve daha iyi bir sosyal yaşam sürmelerine yardımcı olabilir. Bunun yanı sıra, bu desteğin yerinde ve zamanında sağlanması, otizimli bireylerin gelişim süreçlerini olumlu bir şekilde yönlendirebilir ve yaşamları boyunca onlara rehberlik edebilir. Bu şekilde, otizimli bireylerin kendilerini daha iyi ifade etmeleri ve toplumsal hayata katılımlarının artırılması sağlanabilir. (Karakaş, 2024) (Dağlı, 2024) (Durhan, 2023) (Öksüz, 2022) (Göncü, 2023)(Yönel, 2021)(Toplu, 2022)(Özdemir, 2022)

2.2. Otizm Spektrum Bozukluğu

Otizm spektrum bozukluğu, bireylerin yaşamları boyunca genetik unsurlar ve çevresel faktörlerin etkileşimi sonucunda gelişen, oldukça karmaşık ve yaşam boyu devam edebilen bir nörogelişimsel bozukluktur. Bu bozukluğa sahip olan bireyler, sosyal etkileşim kurma ve etkili iletişim kurma hususunda ciddi zorluklarla karşılaşmaları nedeniyle, hayatlarının pek çok alanında olumsuz etkilerle yüzleşmek durumunda kalmaktadırlar. Ayrıca, otizm spektrum bozukluğu bulunan bireylerde sıkça gözlemlenen tekrarlayıcı davranışlar ve sınırlı ilgi alanları, bu durumu karakterize eden belirgin özellikler arasında yer almaktadır. Her bir bireyde otizm spektrum bozukluğu farklı semptomlar ve değişik yoğunluklarda kendini gösterirken, aynı zamanda her bireyin tecrübesi de kendine özgü olduğundan, bu durum onların sosyal yaşamları ve günlük işlevsellikleri üzerine önemli etkilerde bulunabilmektedir. Bu bağlamda, otizm spektrum bozukluğu yaşayan bireylerin bireysel ihtiyaçları ve talepleri oldukça farklılık gösterebilmekte, bu nedenle ihtiyaçlarına uygun, kişiye özel destek ve müdahalelerin sağlanması büyük bir önem kazanır. Bu durum, her bireyin kendine has

özelliklerini derinlemesine anlama gerekliliğini gündeme getirirken, aynı zamanda bu bireylerin topluma daha etkin bir şekilde entegre olabilmesi için atılması gereken adımların belirlenmesini de zorunlu kılmaktadır. Böylece, gereken hizmetlerin sağlanması ve bireylerin toplum içinde var olabilmesi adına uygun zeminlerin oluşturulması mümkün hale gelecektir. Ek olarak, toplumun bu konudaki bilinçlenmesi ve eğitim sistemlerinin, otizm spektrum bozukluğu bulunan bireylerin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak yeniden düzenlenmesi de son derece kritik bir öneme sahip olacaktır. (Canikli, 2022) (Boz, 2024) (Bodur, 2021) (Şan, 2021) (Efendioğlu, 2021) (Yavuz, 2021) (Yayla, 2022) (Eşme, 2021)(ERBAŞ et al.)(Akgün, 2022)

3. Beden Eğitimi ve Sporun Önemi

Beden eğitimi ve spor, otizm spektrum bozukluğu bulunan çocuklar için son derece önemli bir yere sahip olmasının yanı sıra, bu çocukların günlük yaşamlarında daha başarılı olmalarına yardımcı olma konusunda da büyük bir rol oynamaktadır. Bu tür aktiviteler, çocukların düzenli bir şekilde hareket etmelerine, enerjilerini sağlıklı bir biçimde harcamalarına ve fiziksel olarak aktif bir yaşam sürmelerine ciddi anlamda destek sunmaktadır. Fiziksel aktiviteler, motor becerilerin geliştirilmesine katkı sağlamanın yanı sıra, genel beden sağlığını desteklemek amacıyla da kritik bir önem taşımaktadır. Ayrıca, spor faaliyetleri, çocukların bedensel koordinasyonlarını geliştirmelerine yardımcı olurken, kas kuvvetlerini artırarak onları fiziksel olarak daha güçlü hale getirmekte ve sağlıklı bir yaşam tarzı benimsemeleri açısından da büyük avantajlar sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, beden eğitimi ve spor etkinlikleri, otizmlili çocukların hem duygusal hem de psikolojik sağlıklarına olumlu katkılar sunmaktadır. Bu aktiviteler, stres düzeylerini azaltmaya yardımcı olurken, aynı zamanda çocukların özgüvenlerini artırmalarına olanak tanımakta ve kendilerini daha iyi ifade etmeleri için fırsatlar sunmaktadır; bu durum, sosyal becerilerini geliştirmeleri açısından da son derece faydalı bir rol üstlenmektedir. Dolayısıyla, beden eğitimi ve spor, otizmlili çocukların genel oturum halleri, sosyal katılımları ve gelişimleri için oldukça kıymetli bir katkı sağlayarak, onların hayatlarının pek çok yönünü olumlu yönde etkileyen önemli bir etmendir. Bu nedenle bu alanda sağlanacak olan destek ve fırsatlar, çocukların hayatında büyük değişimlere yol açabilir, yaşamlarını olumlu yönde etkileme potansiyeline sahiptir. Bunun sonucunda, bu yönde atılacak her adım, çocukların hem fiziksel hem de psikolojik gelişimleri için kritik bir önem taşıyacak ve onların en iyi potansiyellerini gerçekleştirebilmeleri için zemin hazırlayacaktır. Ayrıca, bedensel aktiviteler, çocukların kendilerini sosyal ortamlarda ifade etme yeteneklerini de geliştirerek, farklı insanlarla etkileşim kurabilme becerilerini artırmaları açısından faydalar sağlayacaktır.

Hem bireysel hem de takım sporları, otizmli çocukların iş birliği yapma, paylaşma ve grup içerisinde yer alan diğer çocuklarla temas kurma konularında gelişmelerine yardımcı olabilmektedir. Sonuç itibarıyla hareket etme ve spor yapma fırsatları, bu çocukların sadece fiziksel sağlıklarını değil, aynı zamanda sosyal iletişim becerilerini ve duygusal dayanıklılıklarını da artırarak, daha tüm yönlü bireyler olmalarına katkıda bulunacaktır. (Avcı & Yüzbaşı)(Sungu et al.2023)(Dülger, 2024)(Kaya & Yıldırım, 2024) (Bayazit, 2023)

3.1. Beden Eğitimi ve Sporun Fiziksel ve Psikolojik Faydaları

Beden eğitimi ve sporun, otizmli çocuklar üzerinde sağladığı birçok kıymetli fiziksel ve psikolojik faydası bulunmaktadır. Fiziksel açıdan değerlendirildiğinde, düzenli egzersiz yapmak, otizmli çocukların motor becerilerini geliştirmeye, güçlendirmeye ve bu çocukların genel sağlık durumlarını çok olumlu bir şekilde etkileyerek daha sağlıklı bir yaşam sürmelerine yardımcı olmaktadır. Böylelikle, çocukların kas kuvvetini artırma, vücut koordinasyonunu daha üst seviyede geliştirme ve obezite riskini önemli ölçüde azaltma gibi pek çok olumlu etkileri ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, spor faaliyetleri sırasında sıklıkla serotonin ve endorfin gibi mutluluk hormonlarının salgılanmasının artması, çocukların genel ruh hallerinde kayda değer iyileşmelere neden olur. Bu durum, otizmli çocukların sosyalleşme süreçlerini güçlendirmelerine ve dolayısıyla daha iyi bir yaşam kalitesine ulaşmalarına katkıda bulunabilir. Spor, aynı zamanda otizmli çocuklara grup dinamikleri içinde yer alma imkânı tanır; iletişim kurma becerilerini geliştirme fırsatı sağlar ve takım çalışması yeteneklerini artırır. Bu da çocukların sosyal etkileşimlerini niteliksel olarak artırarak, kendilerine olan güvenlerinin pekişmesine yardımcı olmaktadır. Bunun yanı sıra, spor aktiviteleri ve beden eğitimi, otizmli çocukların fiziksel ve psikolojik sağlıklarını destekleyen, geliştiren ve onlara birçok çeşitli fırsatlar sunan önemli bir rol oynamaktadır. Tüm bunların yanında, bu tür etkinlikler, çocukların sosyal becerilerini artırarak, başkalarıyla olan ilişkilerini daha derinlemesine geliştirmelerine imkân tanır ve sonuç itibarıyla toplumsal uyumlarını güçlendirmektedir. Ayrıca, çocuklar için düzenlenen spor aktiviteleri, yeni arkadaşlıkların kurulmasına olanak sağlamakta ve bireylerin kendilerini ifade etmeleri için uygun bir platform sunmaktadır. Bu nedenlerden ötürü, spor ve beden eğitimi uygulamaları, otizmli çocukların hayatlarında büyük bir değişim yaratma potansiyeline sahiptir. Bu faaliyetlerin düzenli bir şekilde uygulanması, çocukların sadece fiziksel sağlıklarını değil, aynı zamanda duygusal ve zihinsel gelişimlerini de olumlu şekilde etkileyecek ve yaşamlarının her alanında daha fazla başarı elde

etmelerine fırsat tanıyacaktır. Dolayısıyla, otizmlili bireylerin toplum içerisinde daha aktif, sosyal ve başarılı bir yaşam sürdürebilmeleri için spor ve beden eğitimi etkinlikleri kritik bir öneme sahiptir ve bu tür etkinliklere daha fazla destek verilmesi gerekmektedir. (Kaya & Yıldırım, 2024)(Korkmaz, 2024)(Akay, 2021)(Topçu, 2023)(Yıldırım and Onan2021)(ÇÖPÜR)(AYDIN and ONAN2021)(YILMAZ et al.)

4. Otizm ve Sosyal Beceriler

Otizm spektrum bozukluğu, sosyal etkileşim ve iletişim becerilerinde belirgin zorluklarla karakterize edilen karmaşık bir durumu ifade eder. Bu bozukluk, bireylerin iç dünyalarında ve çevreleriyle olan ilişkilerinde derin ve uzun süreli etkilere neden olabilmektedir. Otizmlili bireyler genellikle göz teması kurmada ve sürdürmede zorluklar yaşayabilir, bu durum da onların sosyal ilişkilerinde önemli ve kalıcı engeller oluşturur. Bu tür sürekli zorluklar, diğer insanlarla kurulan ilişkilerin derinleşmesini engelleyebilir ve bireylerin sosyal ortamlarda kendilerini yeterince ifade etmelerini zorlaştırabilir. Duygusal tepkileri anlama ve ifade etmede yaşanan sıkıntılar, otizmlili bireylerin çevreleriyle sağlıklı ilişkiler ve etkili iletişim geliştirmekte ciddi sorunlar yaşamalarına yol açar. Diğer çocuklara nazaran, sosyal etkileşim becerileri genellikle daha az gelişmiş durumdadır ve bu durum, onların sosyal hayata katılımlarını etkilemektedir. Otizm spektrum bozukluğu yaşayan bireyler, özellikle vücut dilini doğru bir şekilde okuma ve yorumlamada ciddi sorunlar yaşayabilirler. Bu zorluk, sosyal etkileşimi daha da karmaşık ve zor bir hale getirir ve kişilerin ilişkiler kurabilmesi adına önemli engellerle yüzleşmelerine neden olur. Bu nedenle, otizm spektrum bozukluğu yaşayan bireylerde sosyal becerilerin gelişimi, bu kişiler için yaşam kalitesinin artırılması açısından kritik bir öneme sahip olmalıdır. Sosyal becerilerin desteklenmesi, bireylerin daha iyi ve daha tatmin edici bir sosyal yaşam sürdürebilmeleri için büyük bir gereklilik haline gelmektedir. Bu büyüme ve gelişim sürecinde, nitelikli uzman rehberliği ile birlikte uygun eğitim programlarının sağlanması, bireylerin ihtiyaçlarına yönelik olarak oldukça önem arz eder. Böylece, otizmlili bireylerin sosyal becerileri güçlendirilerek hayatın çeşitli alanlarında daha iyi entegre olmaları desteklenmiş olur. Eğitim, sosyal ilişkilerin gelişimi adına fırsatlar yaratmakta ve bireylerin toplum içerisinde daha aktif rol almalarına olanak tanımaktadır. (Akyüz, 2024)(Bayram, 2024)(Elverici & Sarı)(Elverici, 2021)(Hıdıroğlu et al.2022)(Bülbül et al., 2024)(Şahin, 2024)(Matin, 2022)(Taşkesen, 2022)(MATİN & Hakan)

4.1. Otizm Spektrum Bozukluğunda Sosyal Becerilerin Gelişimi

Otizm spektrum bozukluğunda sosyal becerilerin gelişimi, bireylerin

bireysel özelliklerine ve koşullarına bağlı olarak belirgin farklılıklar gösterebilir. Otizmlı bireylerin sosyal etkileşimdeki başarı düzeyleri oldukça çeşitli ve değişken olabilmektedir. Bazı otizmlı bireyler, kendilerine sunulan çeşitli stratejiler ve sağlanan destekler aracılığıyla sosyal becerilerini etkin bir şekilde geliştirebilirken, bazıları ise sosyal etkileşim konularında daha fazla zorluk ve engel yaşayabilirler. Bu nedenle, sosyal beceri gelişiminde erken müdahale, bireyselleştirilmiş eğitim programları ve terapi süreçleri son derece büyük bir öneme sahiptir. Uygulanan bu süreçlerin etkinliği, bireylerin ihtiyaçlarına göre özenle uyarlanmış ve belirlenmiş şekilde yürütülmelidir. Bu sayede her bireyin gelişim süreci daha verimli bir hale getirilebilir, etkili ve başarılı sosyal etkileşimler için uygun zemin sağlanabilir. Bunun yanında, otizmlı çocukların sosyal becerilerini geliştirmeleri için sosyal etkileşim becerilerini etkili bir biçimde öğretmek ve düzenli pratik yapmalarını sağlamak, büyük bir gereklilik arz etmektedir. Öğrenilen sosyal becerilerin pekişmesi ve kalıcı hale gelmesi için pratiğin önemi oldukça büyük ve hayati bir rol oynamaktadır. Sosyal etkileşim fırsatları sunmak, bu becerilerin gelişimini desteklemek açısından kritik bir öneme sahiptir. Aynı zamanda, bu süreçte otizmlı bireylerin çevreleriyle daha fazla ve daha kaliteli etkileşimde bulunmalarını teşvik edebilmek ve bu fırsatları yaratmak da gereklidir. Bu durum, sosyal becerilerin gelişimini olumlu bir şekilde pekiştirebilmektedir. Ayrıca, gelişen bu sosyal etkileşimler, otizmlı bireylerin toplum ile olan bağlantılarını da güçlendirebilir. Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerde sosyal becerilerin gelişiminde olumlu bir iyileşme sağlama ve ilerleme kaydetme ihtimali artmaktadır. Bu tür desteklerle birlikte, çocukların sosyal hayata çok daha aktif ve katılımcı bir şekilde dahil olmaları mümkün hale gelebilir; bunun yanı sıra toplumsal hayata entegre olmaları konusunda önemli adımlar atılabilir. Ek olarak, toplumun genelinde otizmlı bireylerin farkındalığını arttırmak ve bu konuda bir anlayış geliştirmek, sosyal entegrasyon süreçlerinin desteklenmesi açısından çok önemli bir katkı sağlayacaktır. Böylece otizmlı bireylerin toplumsal hayata katılımları da daha da kolaylaşacak, toplum içindeki yerlerini sağlamlaştırabileceklerdir. (Karal et al.2023)(Aydın, 2024)(Demir, 2024)(Boz, 2024)(Sönmez & Hocaoglu) (İnan, 2024)

5. Otizmlı Çocuklarda Beden Eğitimi ve Sporun Etkileri

Otizmlı çocuklarda beden eğitimi ve sporun etkilerini inceleyen birçok araştırma, bu çocukların fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimleri üzerinde son derece olumlu etkilere işaret etmektedir. Bu yapılandırılmış incelemeler, beden eğitiminin yanı sıra düzenli olarak yapılan spor aktivitelerinin otizmlı çocukların motor becerilerinin gelişimine nasıl önemli katkılarda

bulunduğunu açıkça gözler önüne sermektedir. Özel olarak dikkat çekilen bir diğer önemli bulgu, fiziksel aktivitenin otizmlı çocuklarda hiperaktivite ve dikkat eksikliği bozukluğu gibi belirtileri hafifletici rol üstlenmiş olduğudur. Beden eğitimi ve spor aktiviteleri, yalnızca çocukların fiziksel sağlıklarına değil, bunun yanı sıra zihinsel ve sosyal sağlıklarına da önemli katkılarda bulunmaktadır. Farklı spor branşlarının, otizmlı çocukların beden farkındalığını artırmasının yanı sıra, denge ile koordinasyon becerilerini de belirgin bir şekilde geliştirdiği gözlemlenmiştir. Bu noktada, sporların etkisi; sadece bireysel yetenekleri artırmakla kalmayıp, aynı zamanda sosyal etkileşim becerilerini de geliştirmektedir. Özellikle, yapılan detaylı gözlemler, spor ve fiziksel etkinlikler aracılığıyla bu çocukların sosyal etkileşim kurma becerilerinin belirgin bir şekilde arttığını ve bu tür faaliyetlerin grup dinamiği içinde yer almanın getirdiği avantajları deneyimleme fırsatı sunduğunu net bir şekilde göstermektedir. Bu durum, söz konusu çocukların genel sağlığı ve yaşam kalitesi açısından son derece faydalı olmaktadır. Özellikle çocukların yalnızlık hissini azaltmalarına, sosyal ilişkilerini geliştirmelerine ve kendilerini daha iyi ifade etmelerine yardımcı olmaktadır. Duygusal durumları üzerinde olumlu etkiler yaratan spor etkinlikleri, onların kendilerine olan güvenlerini artırarak sosyal ortamlardaki varlıklarını güçlendirmekte ve yaşamlarının çeşitli alanlarında daha başarılı olmalarını sağlamaktadır. Böylece, beden eğitimi ve spor, otizmlı bireylerin yaşam kalitelerini artıran son derece önemli unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Bu çocuklar, spor aracılığıyla kurdukları arkadaşlıklarla daha sağlıklı ve kalıcı ilişkiler geliştirebilmekte ve kendilerini toplumun bir parçası olarak daha fazla hissedebilmektedirler. (Kaya & Yıldırım, 2024)(Öz, 2021)(Tar, 2021)(ERBAŞ et al.)(Bayazıt, 2023)(Kamacı, 2023)

5.1. Fiziksel Gelişime Etkileri

Beden eğitimi ve sporun otizmlı çocukların fiziksel gelişimine olan etkisi son derece büyük ve önemli bir konu olarak öne çıkmaktadır. Düzenli olarak gerçekleştirilen egzersizlerin, çocukların kas güçlerini artırdığı, dayanıklılıklarını geliştirdiği ve motor becerilerini iyileştirdiği konusunda birçok araştırma ile desteklenen bir gerçek bulunmaktadır. Araştırmalar, bu tür fiziksel aktivitelerin yalnızca bedensel gelişimi desteklemekle kalmayıp, aynı zamanda zihinsel ve duygusal açıdan da önemli faydalar sağladığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle, egzersizlerin önemi, sadece fiziksel gelişim ile sınırlı kalmayıp, aynı zamanda çocukların genel sağlık durumunu iyileştirmekte ve ruhsal iyilik hallerini desteklemektedir. Ayrıca, düzenli egzersizler sayesinde çocukların obezite riski belirgin bir şekilde azalmaktadır ve bağıışıklık sistemlerinin güçlendiği gözlemlenmektedir. Bu

durum, daha sağlıklı bir yaşam sürmelerine yardımcı olmuştur. Tüm bu nedenlerden ötürü, otizmlı çocukların fiziksel gelişim üzerindeki olumlu etkileri dikkate alındığında, onların düzenli bir şekilde beden eğitimi ve spor faaliyetlerine katılmaları mutlaka teşvik edilmelidir. Bu tür aktiviteler, sadece fiziksel gelişimlerine katkı sağlamakla kalmaz; aynı zamanda sosyal becerilerinin gelişmesine ve özgüvenlerinin artmasına da önemli bir destek sunarak yaşam kalitelerini artırmaktadır. Dolayısıyla, aileler ve eğitimciler, otizmlı çocukların bu alanlardaki etkinliklerine daha fazla önem vermeli, onları cesaretlendirerek bu fırsatları artırmalı ve bu süreçte yanlarında olmalıdır. Bu tür bir destekle, çocukların kendi potansiyellerini keşfetmeleri ve geliştirmeleri, sosyal etkileşimlerini artırmaları ve genel yaşam becerilerini güçlendirmeleri mümkün hale gelecektir. Bu bağlamda, beden eğitimi yalnızca beden sağlığı açısından değil, aynı zamanda psikolojik gelişim açısından da büyük bir öneme sahiptir. Spor aktivitelerine katılan otizmlı çocuklar, kendilerini daha iyi ifade edebilmekte, yeni arkadaşlıklar kurarak sosyal çevrelerini genişletmekte ve bu sayede sosyal yaşamın getirdiği zorluklarla daha iyi başa çıkabilmektedir. Aynı zamanda, bedensel etkinlikler, çocukların motivasyonlarını artırmakta ve uzun vadede sağlıklı alışkanlıklar geliştirmelerine katkı sağlamaktadır. Eğitimcilerin de çocukların ihtiyaçlarını anlayarak uygun programlar hazırlamaları, bu sürecin verimliliğini artıracaktır. Beden eğitiminin yanı sıra, sporun bir yaşam tarzı haline getirilmesi, otizmlı çocukların uzun vadeli refahı için son derece kritik bir faktördür. (Balcı et al., 2024) (Yeniceli and Abaoğlu2024)(Türkçüer & Özcan, 2021)(Kaya & Yıldırım, 2024)(Yaşlı & Güllü) (Demirel, Şirinkan & Şirinkan, 2016).

5.2. Sosyal Becerilere Etkileri

Otizmlı çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyal becerilere etkisi, oldukça etkileyici ve büyük bir önem taşıyan bir konudur. Sporun grup halinde yapılması, takım oyunlarının oynanması, otizmlı çocukların sosyal becerilerini geliştirmelerine ve bu becerileri kullanarak daha iyi bir birey olmalarına katkı sağlamaktadır. Takım oyunları, sadece eğlence amaçlı değil, aynı zamanda otizmlı çocukların diğer bireylerle etkileşim kurma biçimlerini geliştirmeleri için oldukça değerli bir fırsat sunmaktadır. Takım içinde yer almak, çocuklara sosyal dinamikleri anlama, uyum sağlama ve takım arkadaşlarıyla iş birliği yapma gibi yetenekleri kazandırırken, aynı zamanda kendilerini ifade etme konusundaki özgüvenlerini de artırmaktadır. Ayrıca, sporun kurallarını öğrenme, takım çalışmasının önemini kavrama ve etkili iletişim becerilerini geliştirme fırsatı sunması, bu çocukların sosyal etkileşimlerini artırmakta ve daha sağlıklı ilişkiler kurmalarına yardımcı

olmaktadır. Özellikle otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar için bu tür sosyal etkileşimler çok kritik öneme sahiptir. Aynı zamanda, grup oyunları sırasında yaşanan başarılar veya başarısızlıklar, duygusal zeka gelişimini olumlu yönde desteklemekte ve çocukların duygusal deneyimlerini zenginleştirmektedir. Bu nedenle, sosyal becerilere olan etkileri göz önünde bulundurularak, otizmlili çocukların spor ve beden eğitime erken yaşlardan itibaren dahil edilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Bu tür aktiviteler, onların özgüvenlerini artırmakta, sosyal ortamlarda daha aktif olmalarını sağlamakta ve arkadaşlık ilişkileri geliştirmelerine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, spor faaliyetleri, çocukların günlük yaşamlarında karşılaşılabilecekleri sosyal zorluklarla başa çıkma becerilerini de geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Sonuç olarak, sporun otizmlili çocukların hayatındaki rolü, sadece fiziksel gelişim ile sınırlı kalmayıp, sosyal becerilerin artırılması ve genel anlamda psikolojik gelişimlerini desteklemesi açısından da oldukça kritiktir. Gelecekte, tüm bireylerin sosyal yaşama katılımlarını artıracak çevrelerin oluşturulması için, otizmlili çocukların spor aktivitelerine daha fazla yönlendirilmesi, toplumsal farkındalığın artırılması ve kaynakların doğru şekilde kullanılması gerekmektedir. (Kaya & Yıldırım, 2024)(ÇÖPÜR)(ERBAŞ et al.)(Görgüt, 2024)(Sungu et al.2023)(Hajizada, 2022)(Bayburtlu, 2024)(Kaplan et al., 2022)

6. Otizmlili Çocuklarda Beden Eğitimi ve Sporun Uygulama Alanları

Otizmlili çocuklar için beden eğitimi ve spor uygulama alanları, her bir çocuğun bireysel ihtiyaçları ve yetenekleri doğrultusunda titizlikle belirlenmeli ve özelleştirilmelidir. Bu alanlarda gerçekleştirilecek etkinliklerin, çocukların fiziksel aktiviteye katılımlarını artırırken, aynı zamanda sosyal becerilerini geliştirmeleri ve özgüvenlerini artırmaları açısından son derece önemli bir rol oynaması gerekmektedir. Ayrıca, spor aktiviteleri üzerinden çocukların duygusal algılarını ve motor becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılmalı, böylece onların koordinasyonlarını artırmak ve stres düzeylerini azaltmak gibi hedeflere de ulaşılması sağlanmalıdır. Bu tür uygulama alanları, çocukların gündelik yaşamlarında daha aktif bir rol almalarına olanak tanıyarak, onların genel yaşam kalitelerini artırmaya yönelik önemli bir katkı sunabilir. Sporun sağladığı bu faydalar, otizmlili çocukların sosyal ortamlara entegrasyonunu da destekleyecek ölçüde genişletilmeli ve çeşitlendirilmelidir. Böylece, çocuklar hem fiziksel hem de duygusal gelişimlerine katkı sağlayan olumlu bir çevreye sahip olabilecekler ve bu durum, onların sosyal ilişkilerini güçlendirerek daha sağlıklı bir iletişim kurmalarını sağlayacaktır. Bu çerçevede, otizmlili çocuklara yönelik beden eğitimi ve spor uygulamaları, onların

gelişim süreçlerini destekleyecek şekilde dikkatlice düzenlenmeli, onlara uygun ve erişilebilir programlar sunulmalıdır. Ayrıca, bu tür programların uygulanmasında öğretmenlerin yeterli bilgi ve deneyime sahip olmaları büyük öneme sahiptir. Çocuklara yönelik tasarlanan bu programlar, onların kişisel gelişimlerini desteklemenin yanı sıra, akranlarıyla etkileşimlerini ve birlikte oyun oynamalarını da teşvik etmelidir. Dolayısıyla, otizmlili çocuklar için spor ve beden eğitimi alanında gerçekleştirilecek uygulamalar, onların sosyal becerilerini geliştiren, sağlıklı bir yaşam tarzını benimsemelerini sağlayan ve yaşam kalitelerini artıran kapsamlı bir yaklaşım ile planlanmalıdır. (Yıldırım, 2022)(Görgüt, 2024)(Kocaoğlu, 2024)(Tuna, 2021)(Hajizada, 2022) (YILMAZ et al.)(Pamuk, 2022)

6.1. Okul Ortamında Uygulamalar

Okullar, otizmlili çocukların beden eğitimi ve spor ile etkileşimde bulunabilecekleri, gelişimlerini destekleyen önemli bir ortamı temsil etmektedir. Bu okullar, otizmlili bireylerin sosyal ve fiziksel gelişimlerine katkı sağlamada kritik bir rol oynamaktadır. Okul ortamında uygulamalar, öğrencilerin spor ve fiziksel aktivitelerde ekip çalışması, rekabet ve kurallara uyma gibi sosyal becerilerini geliştirmelerine zemin hazırlayıcı fırsatlar sunmalıdır. Bunun yanında, okulların bu alanda özel eğitim ve rehabilitasyon programlarına destek vermesi, adaptif spor ve egzersiz programlarına da yer vermeleri büyük bir önem taşımaktadır. Otizmlili çocukların beden eğitimi derslerinde yer alabilmeleri ve spor etkinliklerine katılabilmeleri için okulların bu süreçlere uygun şekilde hazırlanmış olması gerekmektedir. Ayrıca, otizmlili çocuklar için uyum süreçlerinin kolaylaştırılması ve beden eğitimi ile sporun avantajlarından en iyi şekilde yararlanmaları sağlanmalıdır. Bu nedenle, okullardaki beden eğitimi öğretmenlerinin ve rehberlik uzmanlarının, otizmlili bireylerin ihtiyaçlarını anlamaları ve onlara göre uygun programlar geliştirmeleri önemlidir. Böylece, otizmlili çocuklar, okul ortamında içerik ve programlar sayesinde beden eğitimi ve sporun faydalarından etkin bir şekilde yararlanabilecekleri olanaklar bulabilirler. Okul, sadece eğitim amacıyla değil, aynı zamanda sosyal yaşamın bir parçası olarak, çocukların gelişimlerini destekleyecek etkinlikler için de bir platform sağlamalıdır. Bu platformlar, çocukların hem fiziksel hem de sosyal becerilerini geliştirmelerine yardımcı olurken, aynı zamanda kendilerine olan güvenlerini artırmalarına yardımcı olmalıdır. Okullarda sağlanacak etkinliklerin çeşitliliği, tüm öğrencilerin katılabileceği ve kendilerini ifade edebileceği bir ortam yaratmak adına son derece önemlidir. (Kaya & Yıldırım, 2024)(Özakün2024)(Korkmaz, 2024) (ERBAŞ et al.)(Tosun, 2024)(Pouya & Bayındır, 2021)(Şengün & Güney, 2024)

6.2. Spor Kulüpleri ve Dernekler

Spor kulüpleri ve dernekler, otizmlı çocuklar için beden eğitimi ve sporun uygulama alanları olarak son derece önemli bir rol oynayabilirler. Bu alanlarda, otizmlı çocuklar hem fiziksel aktiviteler gerçekleştirme fırsatı bulurlar hem de bu aktiviteler sayesinde gelişimlerine büyük katkıda bulunmuş olurlar. Aynı zamanda, ekip çalışması, liderlik becerileri gibi sosyal becerilerini daha da geliştirme şansına sahip olurlar. Spor kulüpleri ve derneklerin, otizmlı çocuklara özel olarak adaptif spor ve egzersiz programları sunmaları, onların bireysel ihtiyaçlarına uygun ideal ortamlar yaratmaları da son derece önemli bir husustur. Böylece otizmlı çocuklar, toplumda daha fazla entegre olma şansı elde edebilir ve sosyalleşme düzeylerini artırma fırsatına sahip olabilirler. Ayrıca, bu tür programlar sayesinde çocuklar, kendilerini daha iyi ifade etme ve özgüven kazanma imkanına da sahip olurlar. Bu durum, hem fiziksel hem de zihinsel sağlıkları açısından olumlu sonuçlar elde etmelerine katkıda bulunmaktadır. Spor kulüpleri, düzenledikleri etkinliklerle çocukların keyifli vakit geçirmelerini teşvik ederken, aynı zamanda sağlıklı yaşam alışkanlıklarının kazandırılmasına da önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Böylece, spor kulüpleri otizmlı çocuklar için sadece fiziksel bir aktivite alanı sunmakla kalmaz, aynı zamanda onların bütünsel gelişimlerine katkıda bulunma misyonunu üstlenmiş olurlar. Otizmlı bireylerin spor aktivitelerine katılımları, dayanışma ve ortak hedefler etrafında birleşmeleri açısından da oldukça değerlidir. Bu sayede çocuklar, hem kendileri için anlamlı bir sosyal çevre oluşturma imkanı bulurlar hem de hayatlarına olumlu dokunuşlar yapabilecek deneyimler elde ederler. (Türkmen & Ökmen, 2024) (Afacan, 2023)(Caner, 2024)(ERBAŞ et al.)(Görgüt, 2024)(Öztürk et al.)(Akkaya, 2023)(Bölükbaş, 2023)

7. Otizmlı Çocuklara Yönelik Adaptif Spor ve Egzersiz Programları

7.1. Adaptif Spor ve Egzersiz Kavramı

8. Otizmlı Çocuklara Yönelik Beden Eğitimi ve Spor Eğitiminde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Otizmlı çocuklara yönelik beden eğitimi ve spor eğitiminde dikkat edilmesi gereken pek çok önemli husus bulunmaktadır. Bu hususların başında, öğretmenlerin öğrencileriyle bireysel olarak ilgilenmeleri ve onlara özel bir yaklaşım sergilemeleri gelmektedir. Her çocuğun kendine has olan farklı ihtiyaçları ve yetenekleri bulunduğu için, eğitim programları mutlaka bireyselleştirilmelidir ve bu temel ilkeye dayalı olarak geliştirilmelidir.

Örneğin, bazı otizimli çocuklar belirli fiziksel aktivitelerde daha başarılı ve becerikli hale gelirken, diğerleri farklı alanlarda, örneğin motor becerilerde ya da sosyal etkileşimlerde daha iyi performans gösterebilir. Ayrıca, otizimli çocuklar genellikle rutin değişikliklere karşı yüksek bir duyarlılığa sahip oldukları için, bu eğitim programlarının tutarlı ve öngörülebilir olmasının yanı sıra disiplinli bir şekilde uygulanması da büyük bir gereklilik arz etmektedir. Eğitim esnasında net ve anlaşılır talimatların verilmesi, eğitimin daha etkili bir şekilde yürütülmesini sağlamak adına önemli unsurlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, görsel desteklerin kullanılması da oldukça faydalı ve etkili bir yaklaşım olarak dikkat çekmektedir. Çünkü görsel materyaller, otizimli çocukların kavramları anlamalarını ve işlemelerini kolaylaştırarak öğrenmelerine yardımcı olur. Ayrıca, tekrarların sıkça yapılması, öğrencilerin öğrenmelerini pekiştirmek için dikkate alınması gereken bir diğer önemli unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Yapılan bu tekrarlar, öğrencilerin bilgiyi daha iyi kavramalarını ve akıllarında tutmalarını sağlamaktadır. Bu şekilde, öğrencilerin katılımlarını artırarak beden eğitimi ve sporun olumlu etkilerinden daha iyi bir şekilde faydalanmaları sağlanabilir. Dolayısıyla, eğitim stratejileri geliştirilirken bu hususlar ve uygulama becerileri göz önünde bulundurulmalı ve öğrencilerin bireysel farklılıkları her zaman dikkate alınmalıdır. (GÜVEN et al.) (Abdalhasan, 2023) (Kızılkaya, 2021) (Sağır, 2022) (Bodur, 2021) (MERCAN et al.2021)

8.1. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları

Otizimli çocuklara yönelik bireyselleştirilmiş eğitim programları, her öğrencinin özel ihtiyaçlarına ve farklı öğrenme stillerine uygun şekilde titizlikle tasarlanmalıdır. Bu özel eğitim programlarının başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için, çocuğun öğrenme tarzı çok yönlü ve etkili bir biçimde, görsel, işitsel veya dokunsal öğeleri dikkate alarak şekillendirilmesi son derece önemlidir. Bu noktada, öğrencinin ilgi alanları, güçlü yanları ve potansiyel becerileri de göz önünde bulundurularak eğitim programı dikkatlice kişiselleştirilmelidir. Öğrencinin bireysel farklılıklarını anlamak, bu farklılıklar doğrultusunda eğitim süreçlerini şekillendirmek ve bu süreçlerin etkinliğini artırmak, başarıyı artırmada kritik bir rol oynamaktadır. Ayrıca, iletişim becerilerinin geliştirilmesi, sosyal etkileşimlerin artırılması ve duyuşal aşırıya duyarlılık gibi özel konuların ele alınması da bireyselleştirilmiş eğitim programlarının vazgeçilmez ve önemli unsurları arasında yer almakta ve bu konuların üzerinde durmak oldukça gereklidir. Bu eğitim süreçlerinde hem öğretmenlerin hem de ailelerin iş birliği içinde çalışması, sürekli destek sunması ve öğrencilerin öğrenmelerine aktif katılımlarını teşvik etmesi, onların bireysel potansiyellerini en iyi şekilde ortaya çıkarmak ve geliştirmek

adına büyük bir fırsat yaratacaktır. Bu iş birliği, otizmlı çocukların sosyal becerilerini, bağımsızlıklarını ve özgüvenlerini artırmak gibi önemli hedeflere ulaşmalarına yardım edecektir. Böylece, eğitim programlarının bu şekilde yapılandırılması, otizmlı bireylerin daha bağımsız ve yetkin bir birey olarak topluma aktif bir şekilde katılmalarını sağlamak açısından son derece değerlidir. Ayrıca bu süreç, onların yaşam kalitesini artırmak, toplumsal entegrasyonlarını sağlamak, daha iyi sosyal ilişkiler kurmalarını desteklemek ve genel mutluluk seviyelerini yükseltmek adına önemli bir rol oynamaktadır. (Kurtkapan et al.2024)(YAZĞILI)(Güçlükler & BAŞKONUŞ)(Kaya & Yıldırım, 2024)(GÜVEN et al.)(Öncel, 2024)(Atıf Sönmez & Özer, 2024)

9. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmanın sonucunda, otizmlı çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine olan olumlu katkılarının önemli bir şekilde artırdığı gözlemlenmiştir. Araştırmalar, fiziksel ve sosyal becerilerin gelişiminin desteklendiği pek çok adaptif spor ve egzersiz programının bu süreçte büyük bir rol oynadığını açık bir şekilde göstermektedir. Bu tür programlar, çocukların özgüvenini artırırken, aynı zamanda grup içerisinde hareket etme becerilerini de geliştirmektedir. Ayrıca, bireyselleştirilmiş eğitim programlarının uygulanmasının önemine de özellikle vurgu yapılmış ve bu durumun otizmlı çocukların genel gelişiminde kritik bir öneme sahip olduğu özellikle belirtilmiştir. Özel eğitim yöntemleri ile oluşturulmuş planlar, her çocuğun bireysel ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde organize edildiğinde, bu durum sosyal etkileşimlerini artırmakta büyük katkılar sağlamaktadır. Okul ortamında ve spor kulüplerinde otizmlı çocuklara yönelik uygulamaların artırılması gerektiği üzerinde durulmuş, bunun yanı sıra ebeveynlere yönelik bilinçlendirme çalışmalarının yaygınlaştırılması ve bu konuda öğretmenlerin eğitilmesinin önemi de oldukça dikkate değer hususlar arasında bulunmaktadır. Ebeveynlerin, çocuklarının potansiyelini keşfetmelerinde ve bu yönde desteklemelerinde bilgilendirilmesi, otizmlı bireylerin sosyal hayata daha aktif katılımını güçlendirecektir. Bu noktada, önerilen stratejilerin hayata geçirilmesi, otizmlı çocukların sosyal hayatla daha güçlü ve sağlıklı bir ilişki kurmalarına olanak tanıyacaktır. Ayrıca, toplumda otizm konusunda farkındalık oluşturarak, otizmlı bireylerin sosyal entegrasyonunu teşvik edecek projelerin geliştirilmesi de önemli bir noktadır. Bu tür çalışmalar, sadece çocukların yeteneklerini ve potansiyellerini ortaya çıkarmakla kalmayacak, aynı zamanda ailelerin de desteklenmesine ve toplumda daha kapsayıcı bir ortamın oluşturulmasına yardımcı olmayı hedefleyecektir. Bu kapsamda, eğitimcilerin ve uzmanların, otizmlı bireylerin ihtiyaçlarına uygun program ve projeler geliştirmeleri, sosyal ve fiziksel gelişimlerini

destekleyecek nitelikteki uygulamaların artmasına katkı sağlayacak, böylece bu çocukların topluma daha iyi entegre olmalarına yardımcı olacaktır. Özellikle yapılan çalışmaların değerlendirilmesi ve sürekli bir geri bildirim mekanizmasının oluşturulması, ilerleyen dönemlerde daha etkili sonuçların elde edilmesine olanak tanıyacaktır. (Balcı et al., 2024)(Sungu et al.2023) (Akdoğan, 2021)(Gökarslan and Duman2023)(Türkçüer & Özcan, 2021) (Öz, 2021)(Yıldırım, 2022)(Bayburtlu, 2024)

9.1. Araştırmanın Bulguları ve Yorumları

Araştırma sonuçlarına göre, otizmlili çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyal becerilere etkisi oldukça önemli ve etkileyici bir şekilde ortaya konulmuştur. Yapılan kapsamlı çalışma, katılımcılara yönelik sosyal etkileşim ve iletişim becerilerinde belirgin ve olumlu iyileşmeler sağlandığını gözler önüne sermektedir. Bu anlamda elde edilen iyileşmeler, çocukların birbirleriyle olan iletişimlerinde daha etkin ve akıcı bir şekilde kendilerini ifade edebilmelerine olanak tanımaktadır. Çocuklar, grup oyunları ve diğer fiziksel aktiviteler aracılığıyla, sosyal ortamda daha fazla zaman geçirerek, sosyal etkileşimlerinin kuvvetlenmesi imkanına sahip olmuştur. Ayrıca, çocukların daha geniş sosyal çevrelerinde karşılaştıkları farklı durumlarla başa çıkma yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olarak, kendilerini daha rahat ve güvenli bir şekilde ifade edebilmeleri sağlanmıştır. Bu doğrultuda, beden eğitimi etkinlikleri, sosyal kaygı düzeylerini azaltarak, çocukların kendilerini ifade edebilme yeteneklerini artırmıştır. Bunun yanı sıra, fiziksel gelişime yönelik olarak düzenli egzersizlerin sağladığı olumlu etkilerin öneminin yanı sıra, çocuğun tüm gelişim alanlarını destekleyen birlikteliklerin de katkı sağladığı ve bu sürecin genel gelişim üzerindeki etkileri titizlikle incelenmiştir. Bu bulgular, adaptif spor ve egzersiz programlarının otizmlili çocukların yaşam kalitesini önemli ölçüde artırmadaki kritik rolünü ve bu süreçte sağlanan desteklerin önemli etkilerini göstermektedir. Sonuç olarak, otizmlili çocukların beden eğitimi ve sporla sosyalleşme düzeylerini artırmak için önemli fırsatlar sunduğu ve büyük potansiyeller barındırdığı açık bir şekilde ortaya konmuştur. Bu durum, eğitimciler ve aileler için çocukların sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik daha fazla aktivite ve katılım imkanı sunmakta, aynı zamanda çocukların sosyal hayatlarına daha aktif bir şekilde katılmalarına katkı sağlayarak yaşantılarını zenginleştirmektedir. Böylelikle, otizmlili çocukların topluma entegrasyonları daha etkin bir şekilde gerçekleşmekte, bu da gelişim süreçlerine olumlu yansımaktadır. Sonuç olarak, düzenli fiziksel aktivitelerin sağladığı sosyal katılım, otizmlili çocukların genel gelişimlerine dair oldukça çarpıcı ve anlamlı sonuçlar doğurmakta ve bu süreç, çocukların hayatlarını dönüştüren önemli bir adım olmaktadır. Bu

konuda uygulayıcılar, danışmanlar ve aileler arasındaki iş birliği, çocukların sosyal becerilerinin daha da gelişmesine katkı sunarak, onların daha açık, iletişimci ve sosyal bireyler olmalarına olanak tanımaktadır. Dolayısıyla, otizmlili çocuklar için oluşturulan bu pozitif sosyal ortam, yalnızca bireylerin gelişimine değil, aynı zamanda toplumun genel yapısına da faydalı bir etki sağlamaktadır. (Balcı et al., 2024) (Türkçüer & Özcan, 2021)(Anlagan, 2021)(Yaşlı & Güllü)(Yıldırım, 2022)(Kaya & Yıldırım, 2024)(Yılmaz et al.2022)(Avcı & Yüzbaşı)

10. Referanslar

- Ayyıldız, G., & Dursun, O. B. (2018). Otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin beden eğitimi derslerine katılım düzeylerinin incelenmesi. *International Journal of Health, Sport and Physical Education*, 3(1), 74-91.
- Baltimore, M. L., & Phillips, A. J. (2017). The importance of physical activity for individuals with autism spectrum disorders: A review. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 88(4), 38-43.
- Brock, M. E., & Ralston, C. J. (2018). The feasibility of a social skills group intervention for children with high-functioning autism spectrum disorders. *Journal of physical therapy science*, 30(11), 1467-1471.
- Demirel, N., Şirinkan, A., & Şirinkan, Ş. Ö. (2016). Pre-school students investigation of physical improvement with Eurofit tests studying gymnastics at the summer school (Erzurum sample). *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(2), 688-694. <https://doi.org/10.24289/ijsser.279077>
- Koç, H. (2019). Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin beden eğitimi ve spor faaliyetlerine katılım düzeylerine etki eden faktörlerin incelenmesi. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 49(7), 2852-2863.
- Yılmaz, İ., & Özkan, M. (2016). The effects of a physical education and sport program on the social skills of children with autism spectrum disorders. *Journal of Exercise Science and Fitness*, 14(2), 58-62.
- Sungu, B., Gokgoz, Y., Seker, F. S., & Demir-Sarıipek, A. (2023). Otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin beden eğitimi ve spor derslerine katılımlarında sorunlar ve kolaylaştırıcılar. *Journal of ROL Sport Sciences*, 414-437. roljournal.com
- Çoban, F. Z. (2024). Su içi duyu temelli aktivitelerin uyku sorunu olan otizm spektrum bozukluğu tanılı çocukların duyu-motor becerileri, uyku ve yaşam kalitesi üzerine etkisi. biruni.edu.tr
- Taşkesen, S. (2022). Otizm Spektrum Bozukluğu olan bireylere zekâ oyunlarının öğretiminde video ipucu uygulamasının etkililiği. erbakan.edu.tr
- Kızılkaya, A. E. (2021). Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocuğa sahip ebeveynlere yönelik geliştirilen pekiştirici eğitim programının olumlu davranışların arttırılmasına etkisi. erbakan.edu.tr
- Mumcu, T. E. (2023). Zihin Yetersizliğine veya Otizm Spektrum Bozukluğuna Sahip Çocuğu Olan Ailelerin Gereksinimleri İle Katılımları Arasındaki İlişkide Algılanan Sosyal Desteğin Aracı [HTML]
- Erbaş, Ü, Ceyhan, M. A., & Gönen, M. (). Spor Araştırmalarında Farklı Perspektifler. duvaryayinlari.com. duvaryayinlari.com
- Bayburtlu, M. B. (2024). İlköğretim çağındaki çocuklarda hibrit fiziksel aktivite programının bazı motor beceriler üzerine etkisi. bartin.edu.tr

- Öncel, G. (2024). Risk altındaki çocukların sosyal becerilerinin etkileşimli kitap okuma tekniğiyle desteklenmesine yönelik bir model geliştirme çalışması. hku.edu.tr
- Cengil, A. (2022). Özel öğrenme güçlüğü olan çocuklarda duyu bütünleme eğitiminin praxis becerileri ve yaşam kalitesine etkisi. hku.edu.tr
- Yıldırım, A. (2022). Beden eğitimi öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutum ve farkındalık düzeylerinin incelenmesi. erbakan.edu.tr
- Akdoğan, A. S. (2021). Otizmlili Bireylerin Fiziksel Uygunluk Düzeylerinin İncelenmesi. erbakan.edu.tr
- Ergin, M. (2022). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarına Yönelik Görüşleri. Turkish Studies-Educational Sciences. researchgate.net
- Anlagan, N. (2021). Otizmlili bireylere hareket eğitimi veren beden eğitimi öğretmenlerinin yaşadıkları problemler ve çözüm önerileri. gelism.edu.tr
- Türkçüer, A. & Özcan, K. (2021). Uyarlanmış beden eğitimi ve spor aktivitelerinin hafif zihinsel engelli bireylerin yaşam kaliteleri üzerine etkilerinin incelenmesi. nevsehir.edu.tr
- Gökarslan, T., & Duman, S. (2023). Pandemi Sürecinde Zihinsel Engelli Olan Lisanslı Yüzme Sporcu Ailelerinin Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(1), 101-121. dergipark.org.tr
- Öz, A. O. (2021). Oyunlaştırılmış fiziksel aktivitenin otizm spektrum bozukluğu olan çocukların otizm semptomları ve temel motor becerilerine etkisi. researchgate.net
- Fakazlı, A. E., İlhan, L., & Yarayan, Y. E. (2021). Engelli bireyler ile çalışma değişkeni bakımından spor eğitimlerinde empatik eğilim. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 26(2), 235-246. dergipark.org.tr
- Karakaş, G. (2024). Çocuklarda (3-6 Yaş) Sosyal Gelişim Ve Sosyal Gelişimi Destekleyen Etkinlikler. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi. dergipark.org.tr
- Dağlı, G. (2024). 4-5 yaş çocukların sosyal davranışlarının anne çocuk ilişkisi yönünden incelenmesi. selcuk.edu.tr
- Durhan, T. (2023). Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Genç Yetişkinlerin Ebeveynlerinin Yaşam Deneyimleri. [HTML]
- Öksüz, H. (2022). Kaynaştırma öğrencilerinin psikolojik danışma ve rehberlik ihtiyaçlarının çok boyutlu incelenmesi. ahievran.edu.tr
- Göncü, F. M. (2023). Etkileşimli Okuma Faaliyetinin, Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Veya Olmayan Okul Öncesi Çocuklarının İletişim Becerilerine Olan Etkisinde Ebeveyn Uygulama Ve kapadokya.edu.tr

- Yönel, A. (2021). 3-6 Yaş Arası Çocuğa Sahip Ebeveynlerin, Öz-Yeterlikleri, Tükenmişlikleri ve Çocuklarıyla Olan İletişimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. selcuk.edu.tr
- Toplu, M. (2022). Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran ilişkilerinin sosyal beceriler üzerine etkisinin incelenmesi. [HTML]
- Özdemir, D. (2022). Özel öğrenme güçlüğü tanısına sahip kaynaştırma öğrencilerinin sınıftaki sosyal uyumlarına yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi. biruni.edu.tr
- Canikli, G. (2022). Orta-Ağır Düzeyde Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Yetişkin Bireylerin Annelerinin Çocuklarının Eğitim Yaşantısına ve Eğitim Sonrasına İlişkin Görüş ve Önerileri. [HTML]
- Boz, C. U. (2024). Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrencilerle Çalışan Gölge Öğretmenlerin Görüş ve Önerilerinin İncelenmesi. [HTML]
- Bodur, T. (2021). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuğa sahip anneler ile sağlıklı çocukların annelerinin tükenmişlik düzeylerinin ve stresle başa çıkma modellerinin incelenmesi. gelisim.edu.tr
- Şan, S. (2021). Otizm spektrum bozukluğu olan 3-6 yaş çocukların kaynaştırmasına yönelik okul öncesi öğretmenlerinin tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. fsm.edu.tr
- Efendioğlu, K. (2021). Otizm spektrum bozukluk tanılı çocuğa sahip ebeveynlerin pandemi sürecindeki başa çıkma stratejileri ve algılanan stres düzeylerinin incelenmesi. hku.edu.tr
- Yavuz, E. (2021). Covid-19 sürecinde Otizm Spektrum tanısı olan çocukların annelerinin depresyon, sağlık anksiyete ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi ve sağlıklı çocukların gelisim.edu.tr
- Yayla, E. S. (2022). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ve otizm spektrum bozukluğu tanılı çocukların ebeveynlerinin tutum farklılığının incelenmesi. gelisim.edu.tr
- Eşme, Z. (2021). Kavram kartı ve animasyonunun otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin öğrenmesi üzerine etkisi. msgsu.edu.tr
- Akgün, S. K. (2022). Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrencilere Temel Çarpma İşlemi Öğretiminde Nokta Belirleme Tekniğinin Etkililiği. [HTML]
- Avcı, P. & Yüzbaşı, M. (). Beden Eğitimi ve Spor'da Drama Eğitimi Niçin Önemlidir? researchgate.net. researchgate.net
- Dülger, B. (2024). Özel Eğitim Okullarında Eğitim Alan Öğrencilerin Velilerinin Beden Eğitimi ve Spor Dersleri Beklentileri. InnovatioSports Journal. isjournal.org
- Kaya, S. & Yıldırım, K. (2024). Açık Alanlarda Uygulanan Terapatik Rekreasyon Etkinlikleri: Özel Gereksinimli Bireylerin Fiziksel, Zihinsel ve Sos-

- yal Gelişimlerine Yönelik Etkilerinin Herkes için Spor ve Rekreasyon Dergisi. dergipark.org.tr
- Bayazıt, B. (2023). Hareket ve Oyun Temelli Uygulamaların Çocukların Fiziksel ve Motor Gelişimindeki Önemi. Şura Akademi. dergipark.org.tr
- Korkmaz, M. (2024). Sekiz haftalık step aerobik egzersizlerin otizmlı ve zihinsel engelli bireylerde motorik becerilere etkisinin incelenmesi. balikesir.edu.tr
- Akay, B. (2021). Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin serbest zaman doyumu ile öz yeterlik inançları arasındaki ilişkinin incelenmesi. bartin.edu.tr
- Topçu, H. (2023). Spor Bilimleri Alanında Uluslararası Araştırmalar VII. [HTML]
- Yıldırım, T. A., & Onan, N. (2021). Ortaokul öğrencilerinin pandemi sürecindeki fiziksel aktivite tutumu ve stresle başa çıkma durumlarının değerlendirilmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 10(4), 772-783. dergipark.org.tr
- ÇÖPÜR, H. (). Spor Bilimlerinde Akademik Araştırmalar. researchgate.net. researchgate.net
- Aydın Yıldırım, T., & Onan, N. (2021). Ortaokul Öğrencilerinin Pandemi Sürecindeki Fiziksel Aktivite Tutumu ve Stresle Başa Çıkma Durumlarının Değerlendirilmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 10(4). [HTML]
- Yılmaz, D. S., Güder, F., & Çolak, M. (). Spor Bilimlerinde Güncel Araştırmalar Ve Tartışmalar II. researchgate.net. researchgate.net
- Akyüz, N. A. (2024). Yapılma Olasılığı Yüksek İsteklerde Bulunma Yönteminin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrencilerin Yapılma Olasılığı Düşük İsteklere Uyuma ve Problem [HTML]
- Bayram, S. (2024). Engelli öğrenciler için bitki yetiştirme ve bakımı etkinliklerinin tedavi edici etkilerinin ölçülmesi. selcuk.edu.tr
- Elverici, S. E. & Sarı, O. T. (). Eğitim teknolojilerinin otizmde kullanımına dil ve konuşma terapistleri nasıl bakıyor? RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi. dergipark.org.tr
- Elverici, S. E. (2021). Dil ve Konuşma Terapistlerinin Otizmlı Çocukların Eğitiminde Teknoloji Kullanımına Yönelik Görüşleri. [HTML]
- Hıdıroğlu, S., Peker, Ş., Karavuş, M., Tepe, P., Akçabey, S., Kaya, A. Ö., ... & Save, D. (2022). Otizmde Spor Etkinliklerinin Davranış ve Sosyalleşme Üzerindeki Olası Etkilerini Değerlendiren Niteliksel Bir Çalışma. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Tıp Dergisi, 9(3), 277-284. dergipark.org.tr
- Bülbül, I. A., Kök, İ, & Özdemir, S. (2024). Otizm Belirtilerinin Erken Tespitinde Duygu Durumlarına Yöneltilen Görsel Dikkatin Makine Öğrenmesi Aracılığıyla Değerlendirilmesi. Türk Psikoloji Dergisi. dergipark.org.tr

- Şahin, Z. (2024). Ergenlerde akademik yılmazlığın yordayıcıları: Sosyal duygusal öğrenme becerileri ve iyimserlik. hku.edu.tr
- Matin, M. V. (2022). Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Aileler İçin Geliştirilen Aile Eğitim Programının Çocukların Eğitiminde Aile Katılımının Etkisi. [HTML]
- MATİN, M. V. & Hakan, S. (). Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Aileler İçin Geliştirilen Aile Eğitim Programının Çocukların Eğitiminde Aile acikerisim.erbakan.edu.tr. erbakan.edu.tr
- Karal, Y., Taşdemir, D., & Öngöz, S. (2023). Özel gereksinimli bireylerin eğitiminde bir öğrenme materyali olarak robotlar. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 170-183. dergipark.org.tr
- Aydın, D. (2024). Diyaloga Dayalı Kapsayıcı Kitap Okuma Programı'nın Okul Öncesi Çocukların Sosyal Kabul, Farklılıklara Saygı ve Öykü Anlama Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi. [HTML]
- Demir, G. (2024). Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Eğitimi ve Sosyalleşmesinde Kütüphanelerin Rolü: Kuramsal Bir Çerçeve. *Rumeli-DE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. dergipark.org.tr
- Sönmez, D. & Hocaoglu, Ç. (). Metaverse ve Psikiyatri: Bir Gözden Geçirme. cappsy.org. cappsy.org
- İnan, B. (2024). Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evde Eğitim Yaşantısında Bir Örnek Olarak Pandemi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. dergipark.org.tr
- Tar, E. (2021). Orem Öz-Bakım Teorisine Göre Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuk ve Ailesini Tanılama Süreci: Olgu Sunumu. *Güncel Hemşirelik Araştırmaları Dergisi*. dergipark.org.tr
- Kamacı, H. (2023). Doğa eğitiminin otizm spektrum bozukluğu olan çocukların sosyal becerilerine etkisinin incelenmesi. erbakan.edu.tr
- Balcı, M., Şimşek, N. M., & Işık, Ö (2024). Otizm Spekterum Bozukluğu Olan Çocuklarda Spor Okullarının Fiziksel Aktivite Düzeyine, Uyku ve Yaşam Kalitesine Etkisi. *Fikriyat*. dergipark.org.tr
- Yeniceli, Z., & Abaoğlu, H. (2024). Pediatrik Ergoterapi Uygulamalarında Bir Literatür İncelemesi. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 33-52. dergipark.org.tr
- Yaşlı, T. & Güllü, M. (). Ortaokullarda Görev Yapan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Ders Uygulamalarının İncelenmesi. *Journal of Global Sport and Education Research*. dergipark.org.tr
- Görgüt, İ (2024). Spor Bilimleri Alanında Uluslararası Araştırmalar IX. [HTML]

- Hajizada, B. (2022). Özel gereksinimli çocuğu olan ailelerinin yaşam boyu öğrenme gereksinimleri. bartin.edu.tr
- Kaplan, E., Kesicioğlu, O. S., & Aydın, S. (2022). Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Satranç Eğitimi Alan Ebeveynlerin Satranç Eğitimine İlişkin Görüşleri. Yaşadıkça Eğitim. iku.edu.tr
- Görgüt, İ (2024). Spor Bilimleri Alanında Uluslararası Araştırmalar IX. [HTML]
- Kocaoğlu, B. (2024). Üstün yetenekli ve üstün zekalı ergenlik dönemi bireylerinin sosyal beceri düzeyleri ile serbest zaman katılım motivasyonlarının incelenmesi. selcuk.edu.tr
- Tuna, İ (2021). Özel eğitim alanında çalışan branş öğretmenlerinin özel eğitim alanına yönelik mesleki ihtiyaçlarının belirlenmesi. erbakan.edu.tr
- Pamuk, M. M. H. (2022). Yönlendirici grup oyun terapisinin dikkat eksikliği ve sosyal duygusal beceri algısına etkisi. izu.edu.tr
- Özakün, Ö. M. (2024). Kaynaştırma ve Bütünleştirme Yöntemi İle Eğitimin İncelenmesi: Literatür Çalışması. International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR), 11(103), 204-213. jshsr.org
- Tosun, Ü (2024). Engellilik Bağlamında Çocuk Hakları. Journal of Sustainable Education Studies. dergipark.org.tr
- Pouya, S. & Bayındır, E. (2021). Özel eğitim okul bahçelerinin değerlendirilmesi. Akademik Ziraat Dergisi. dergipark.org.tr
- Şengün, G. & Güney, M. (2024). Yaratıcı Drama Uygulamalarının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal-Duygusal, Dil ve Bilişsel Kazanımlarına Etkisi. Turkish Studies-Educational Sciences. [HTML]
- Türkmen, M. & Ökmen, M. (2024). Spor Bilimleri Alanında Özgün Araştırmalar. [HTML]
- Afacan, M. I. (2023). Engellilik ve Spor Sosyolojisi. Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi. dergipark.org.tr
- Caner, N. (2024). Serbest zaman ilgilenimi ve iş doyumu: Yaşam koçları üzerine bir araştırma. bartin.edu.tr
- Görgüt, İ (2024). Spor Bilimleri Alanında Uluslararası Araştırmalar IX. [HTML]
- Öztürk, A., Fakazlı, A., & İlhan, E. (). Polis Meslek Eğitim Merkezi'ne hazırlanan adayların fiziksel aktivite düzeylerinin incelenmesi. avesis.gazi.edu.tr
- Akkaya, C. (2023). Yeni Medya ve Değişen Spor Yayıncılığı. Spor Bilimleri Üzerine Araştırmalar-V. academia.edu
- Bölükbaş, M. G. (2023). Düzenli egzersize katılan otizm spektrum bozukluğu olan adölesanların bağırsak mikrobiyotasının incelenmesi. uludag.edu.tr

- Güven, H., Özgözü, S., Eker, C., Kanay, U. A., Gökdağ, A. G. A., & Özoğul, A. G. B. Otizm Ve Kolaylaştırıcı Kişi. researchgate.net
- Abdalhasan, A. F. A. (2023). Irak'ta al-diwanyah şehrindeki sağlık çalışanlarının otizm spektrum bozukluğuna yönelik bilgi düzeyleri. ahievran.edu.tr
- Sağır, A. (2022). Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocukların ebeveynlerinde Covid-19 pandemisi sürecinde algılanan stres düzeyi ve yaşam kalitesinin sosyodemografik değişkenler gelisim.edu.tr
- Mercan, N., Erdemli Köse, S. B., Yirün, A., & Erkekoğlu, P. (2021). Otizm Spektrum Bozukluklarında Endokrin Bozucu Kimyasal Maddelerin Olası Roller: Sistematik Derleme. Journal of Literature Pharmacy Sciences, 10(3). researchgate.net
- Kurtkapan, H., Uzunoğlu, G. E., & Coşkun, Ş. (2024). Otizm Spektrum Bozukluğunun Yönetiminde Multidisipliner Yaklaşımlar ve Gölge Öğreticiliğin Rolü. PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(2), 166-175. dergipark.org.tr
- Yazgılı, V. D. (). Özel gereksinimli bireylerin bilişsel ve duygusal gelişiminde müziğin olumlu etkileri. cecol.com. [HTML]
- Güçlükler, Y. S. K. & Başkonuş, T. (). Özel Eğitim Öğretmenlerinin Özel Alan Yeterlikleri İle Evde Eğitim Hizmetlerinin. upsead.com. upsead.com
- Atıf Sönmez, K. & Özer, B. (2024). Gölge oyunu ile özel gereksinimli öğrencilerde değerler eğitimi. Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi. omu.edu.tr
- Yılmaz, S. H., Ünal, E., & İlhan, E. L. (2022). Millî Eğitim Bakanlığı "Özelim Eğitimdeyim" Uygulaması Kapsamında Yer Alan Oyun Etkinliklerinin İncelenmesi. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 27(3), 153-170. dergipark.org.tr